

La democràcia: teoria i anàlisi

Joan Oriol Prats Cabrera
Joan Balcells Padullés

PID_00186702

Material docent de la UOC

Joan Oriol Prats Cabrera**Joan Balcells Padullés**

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor: Joan Balcells Padullés (2011)

Primera edició: febrer 2012
© Joan Balcells Padullés, Joan Oriol Prats Cabrera
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2012
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Eureka Media, SL
Dipòsit legal: B-998-2012

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

L'assignatura de *La democràcia: teoria i anàlisi* pretén d'estudiar el fenomen de la democràcia des d'una doble perspectiva. Des de l'àmbit de la "teoria", l'objectiu consisteix a desentrellar què volem dir quan parlem de democràcia; això que, *a priori* pot semblar una tasca fàcil, no ho és pas ja que la idea mateixa de democràcia s'ha anat construint al llarg de segles d'història i ha anat adoptant significats i matisos diferents i a vegades fins i tot contradictoris. La teoria ens ajudarà, doncs, a conceptualitzar el significat de la democràcia i a ubicar les diferents estratègies metodològiques per al seu estudi. Des de l'àmbit de l'anàlisi, observarem com la idea de democràcia s'ha anat realitzant en els sistemes polítics que coneixem avui dia i treballarem amb diferents instruments analítics per tal de poder mesurar, comparar i avaluar el funcionament i els resultats de les democràcies actuals, així com els reptes als quals han d'enfrontar-se. Teoria i anàlisi estan estretament lligats ja que, al capdavant, sense una definició clara sobre què és la democràcia i en què consisteix, difícilment podrem saber què estem mesurant i observant.

La primera part de l'assignatura consisteix en un recorregut històric sobre la idea de democràcia des dels seus orígens, a la Grècia clàssica, fins a la democràcia liberal actual. Estudiarem quines són les transformacions que ha anat patint el concepte de democràcia al llarg dels temps fins a arribar als nostres dies. Posarem l'accent en dos moments crucials que assenyala el polític R. Dahl, d'una banda, l'aparició mateixa de la idea d'autogovern a les polis gregues i, de l'altra, el salt del concepte de democràcia de l'àmbit local de l'antiga polis a l'estat modern, després de les revolucions que van sacsejar el món polític de l'Antic Règim.

La segona part se centra en l'estudi dels enfocaments i perspectives metodològiques per a l'anàlisi de la democràcia. Estudiarem com el concepte mateix de democràcia pot ser enfocat i analitzat des d'òptiques conceptuals i metodològiques diferents, i seguirem les discussions acadèmiques que la idea de democràcia ha suscitat entre diverses escoles de pensament. Així mateix, veurem que la idea de democràcia es mou a dues aigües, d'una banda, es nodreix dels debats normatius sobre què hauria de ser la democràcia i com hauria de desenvolupar-se una democràcia ideal i, de l'altra, sobre les pràctiques polítiques existents que ens porten a qualificar determinats sistemes polítics com a "democràtics", i entendre'n el funcionament real i les limitacions.

En la tercera part de l'assignatura, presentarem una definició operativa del concepte de democràcia per fer el pas de la teoria cap a l'anàlisi pròpiament dita. Aquí, d'una manera extensa, estudiarem diferents maneres de mesurar el grau de democratització dels estats, n'avaluarem el nivell de qualitat i de rendiment institucional a través de diferents indicadors i distingirem entre

diferents models empírics de democràcia (com ara les democràcies majoritàries i les democràcies de consens) i els seus efectes sobre les polítiques. Ho farem tenint en compte no només els aspectes institucionals de la democràcia, sinó també les estructures informals i les seves patologies, i analitzarem fenòmens com la confiança política, el capital social o la corrupció.

La quarta i última part servirà per a estudiar el que Dahl anomena la tercera transformació democràtica, lligada al pes creixent del fenomen de la globalització i de la pèrdua de poder polític dels estats. Si el pas de la democràcia de petita escala de l'antiga polis a la democràcia de l'estat modern va suposar tota una revolució no només en termes de conceptes i d'idees sinó també amb relació a les institucions i les pràctiques polítiques, el fet que el món sigui cada vegada més interdependent, amb reptes que depassen els límits de les fronteres establertes (ligats a qüestions com la seguretat, el medi ambient, la regulació dels mercats financers, etc.), suposa també tot un canvi de paradigma: la relació entre estat i democràcia comença a trontollar i és cada cop més necessari repensar quin lloc ocupa i pot ocupar el vell concepte de democràcia dins del nou ordre global.

Els continguts de l'assignatura suposen, doncs, un viatge des de l'antiga polis grega fins als reptes de les democràcies actuals. Per bé que l'estudi del fenomen de la democràcia és una tasca complexa i difícil d'abastar, el doble fil de la teoria i de l'anàlisi en què s'estructura aquest curs ofereix una bona guia per a endinsar-se en aquest camp d'una manera sistemàtica, aprofundida i rigorosa.

Objectius

Amb l'estudi d'aquesta assignatura, l'estudiant assolirà els objectius següents:

1. Entendre els fonaments històrics i filosòfics de la idea de democràcia des dels orígens fins a l'actualitat.
2. Conèixer els corrents teòrics i analítics principals que han estudiat la democràcia dins de la ciència política, i distingir entre la lògica dels enfocaments normatius i empírics.
3. Entendre què és la democràcia, de quines maneres es pot definir i quines són les seves dimensions fonamentals, per tal de poder-ne analitzar i avaluar el funcionament.
4. Reflexionar sobre l'estat actual i el futur de la democràcia en relació amb els nous reptes als quals ha de fer front, com ara la gestió de la diversitat o els processos de globalització.
5. Desenvolupar la capacitat crítica i d'anàlisi amb l'estudi aprofundit dels aspectes més rellevants de la teoria i la pràctica de la democràcia.

A l'hora de treballar aquests objectius, cal tenir en compte que els materials didàctics d'aquesta assignatura es componen no solament dels mòduls impresos que constitueixen aquest document, sinó també de les lectures obligatòries i de les guies d'estudi que el professor facilitarà oportunament a través de l'aula. De fet, l'objectiu principal d'aquest document és ajudar l'estudiant a contextualitzar esquemàticament els punts clau de la teoria i l'anàlisi de la democràcia, de manera que resulti més entenedor abordar els textos i les lectures que es treballaran al llarg del curs.

En efecte, la idea és que l'estudiant sigui capaç de llegir directament i entendre els autors més rellevants de la teoria democràtica i que pugui enfrontar-se a les qüestions que planteja aquesta disciplina per mitjà del diàleg amb els teòrics i els experts que han contribuït i contribueixen al seu desenvolupament. Per aquest motiu, l'estudi aprofundit de les lectures obligatòries constitueix un element cabdal per al seguiment òptim i adequat de l'assignatura.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Fonaments històrics de la democràcia

Joan Balcells Padullés

1. Concepcions antigues de democràcia
2. Concepcions modernes de democràcia: la democràcia liberal
3. De la democràcia antiga a la moderna

Mòdul didàctic 2

Enfocaments metodològics per a l'estudi de la democràcia

Joan Balcells Padullés

1. Teories normatives: visions des de la teoria i la filosofia polítiques
2. Teories positives: aproximacions des de la ciència política empírica
3. Connexions entre l'enfocament positiu i normatiu

Mòdul didàctic 3

Nivells, models i indicadors de democràcia

Joan Oriol Prats Cabrera

1. La qualitat de les democràcies i la *governança democràtica*
2. Els models de democràcia

Mòdul didàctic 4

La democràcia davant la globalització i els nous reptes econòmics, socials, culturals i mediambientals

Joan Oriol Prats Cabrera

1. Globalització, estat i democràcia
2. Globalització, desigualtats i democràcia
3. Reptes globals de les democràcies: alguns exemples